

Monostabil multivibrátorral megvalósított FM-demodulátor belső zajának vizsgálata

ETO 621.343.431.1:621.376.33:621.391.822.4

A frekvenciamodulált rezgések detektálásának egyik lehetséges módszere, hogy a limiter fokozatok után kapott négyszögjellel közvetve monostabil multivibrátort indítunk. Ennek az FM-demodulátornak a kimenő jele nagyobb, mint az azonos körülmények között működő, négyszögjel differenciálás elvén működő impulzus számláló detektoré, mivel a kimenő jel az impulzus alatti területtel arányos.

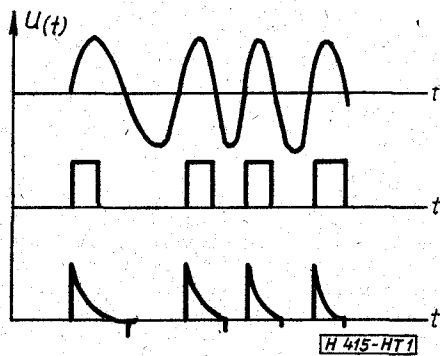
A monostabil multivibrátorral működő FM-detektor viszont zajt állít elő a belső működési tulajdonságából eredően. A monostabil multivibrátor lefutó éle jitterses, melynek következménye, hogy az impulzus alatti terület, ezzel együtt a kimenő jel is az időnek véletlen változó függvénye. Az impulzus lefutó élének sztohasztikus ingadozása az áramkör paramétereitől függ, melyeknek alkalmas megválasztásával a kimeneti jel-zaj viszony minimalizálható.

1. Monostabil multivibrátorral megvalósított impulzusszámláló FM-demodulátor

Frekvenciamodulációs vevőkészülékekben különösen frekvencialektrométerekben (mérődemodulátorokban) az impulzusszámlálás elvén működő FM-demodulátort gyakran felhasználnak. Ez a demodulátor a szokásos szuperheterodin elrendezésben az RF előfokozat, keverő, KF erősítő-limiter lánc után kerül beépítésre (esetenként kétszer transzponált változatban is).

Az impulzusszámlálás elvén működő FM-demodulátorok közös tulajdonsága, hogy a frekvenciamodulált rezgéseknek az időtengellyel való zérus átmeneteinél, amikor a jel deriváltja adott előjelű, uniform impulzusokat állítanak elő (1. ábra).

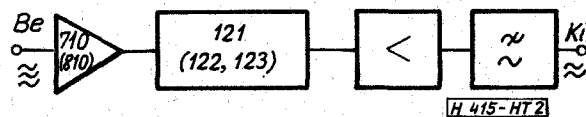
Elvileg lehetséges mind a pozitív mind a negatív előjelnél is előállítani egy-egy impulzust, de ennek csak a gyakorlati megvalósításnál van jelentősége.

1. ábra

Az uniform impulzus alakja sokféle lehet. A legegyszerűbb RC differenciáló tagnál exponenciálisan lefutó hátsó éllel rendelkező tüimpulzust kapunk, melynek a kimenőjele kicsi. Ezzel a demodulátorral az [1] foglalkozik részletesen. Léteznek művonallal és művonaltáncalval megvalósított számláló-típusú FM detektorok is, melyeknek célja, az impulzus alatti terület megnövelése, vagyis hogy ideális téglalap alakú impulzust állítsanak elő. Ezek az áramkörök költségesek, ezért csak drágább berendezésekben találkozhatunk velük [2]. Az itt tárgyalt FM-demodulátor is igen jó jel-zaj viszonyt nyújt, ha megfelelő clipper-impulzuserősítő fokozattal egészítjük ki.

A 2. ábrán egy ilyen integrált áramkörös megoldás blokkvázlata látható a jelenleg széles körben alkalmazott integrált áramkörök típusainak feltüntetésével. Az SN 74121, SN 74122, SN 74123 típusú integrált áramkörökben a monostabil multivibrátor működtetéséhez szükséges indító áramkör is be van építve, így a limiter fokozat kimenetén megjelenő frekvenciamodulált négyszögjel közvetlenül működteti a monostabil multivibrátort. A multivibrátor kimenetére jelvágó (clipper) — erősítő fokozat is

2. ábra

csatlakozhat, melyet az FM jel detektálásához szükséges aluláteresztő szűrő követ. A szűrő kimenetén a demodulált hangfrekvenciás jelet kapjuk.

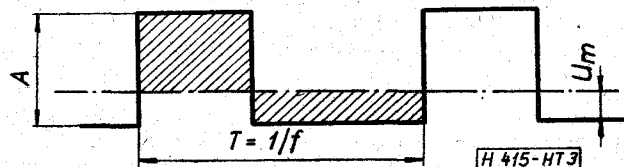
2. A demodulátor kimenő jelének meghatározása

Módulálatlan jelnél a kimeneten megjelenő U_m egyenfeszültség a 3. ábrából:

$$t_0(A - U_m) = \left(\frac{1}{f} - t_0\right) \cdot U_m \quad (1)$$

a két vonalkázott terület azonosságából, amelyből

$$U_m = A \cdot f \cdot t_0 \quad (2)$$

3. ábra

Ha a vivőhullám frekvenciamodulált:

$$f = f_0 + \Delta f \cdot \cos \omega t \quad (3)$$

$$U_m = U_{m0} + \Delta U_m \quad (4)$$

ahol:

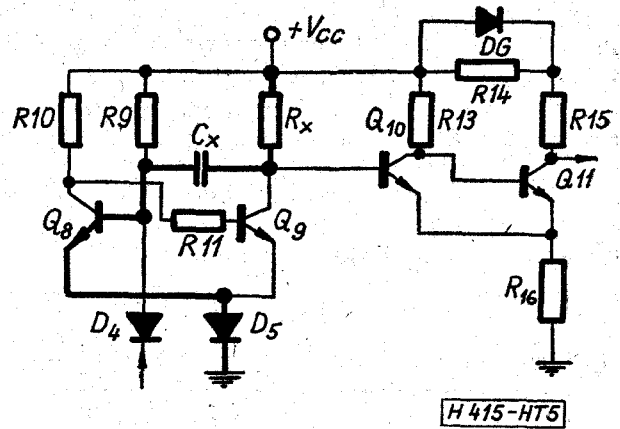
$$U_{m0} = f_0 \cdot t_0 \cdot A \quad (5)$$

$$\Delta U_m = \Delta f \cdot t_0 \cdot A \cdot \cos \omega t. \quad (6)$$

A csüeslökethez tartozó demodulált jelamplitúdó:

$$\Delta U'_m = \Delta f \cdot t_0 A \quad (7)$$

tehát a demodulált kimenőjel a frekvencialököt és az impulzus alatti terület szorzatával arányos.

5. ábra

3. A kimeneten keletkező zaj effektív értékének meghatározása

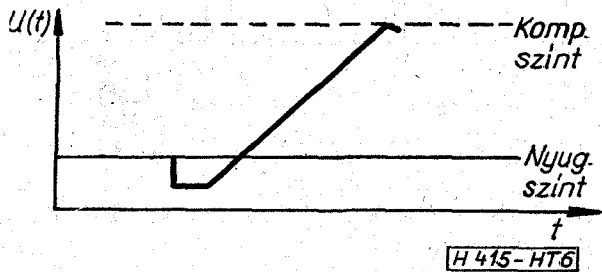
A következő részben egy általánosan alkalmazott monostabil multivibrátor visszabilenésekor lejátszó fizikai jelenségeit vizsgáljuk meg. Az SN 74121 blokkvázlata a 4. ábrán látható.

Az áramkör akkor ad ki egy impulzust, ha $(\bar{A} + \bar{B})C \cdot D$ logikai feltétel teljesül. A differenciátor áramkör a bejövő jel pozitívba menő zérus átmeneleinél (C és D bemeneteket használva) egy-egy indító impulzust állít elő, melynek eredménye, hogy a bemeneti és kimeneti periódusok bizonyos határig függetlenek. A kisütő áramkör a differenciátortól egy keskeny impulzust kap, amely a C_x kapacitást kisüti. A C_x lassan a $+V_{cc}$ feszültségre kezd feltöltődni az R_x -en keresztül. A komparátor ezt a feszültséget érzékeli és egy adott komparálási szinten a kimenő fokozat Q kimeneti pontján a pozitív impulzust leállítja. Így a bemenet indításakor a kimeneten egy t_0 szélességű logikai 1 szintet kapunk. A t_0 értékét az $R_x C_x$ időállandó határozza meg az alábbi összefüggés szerint:

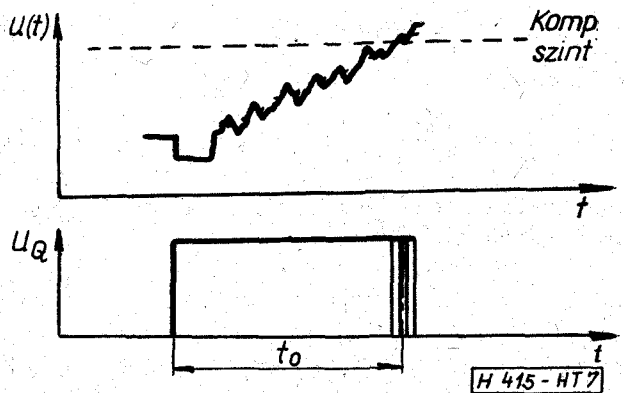
$$t_0 = R \cdot C \cdot \ln 2 \quad (8)$$

A Q kimeneten a fenti jel komplementese vehető le.

A zajviszonyok vizsgálatához a kisütő áramkört is fel kell rajzolni, melyet az 5. ábrán láthatunk. Állandósult állapotban a Q_8 vezet Q_9 lezárt állapotban van. Az indító impulzust előállító fokozatból a D_4 diódára negatív túimpulzus jön, mely a Q_8 -at lezárja, így Q_9 kinyit R_9 -en és D_5 -ön keresztül C_x -et kisüti, majd a C_x lassan a $+V_{cc}$ felé töltődik és egy adott komparálási szinten a Q_{10} és Q_{11} -ből álló komparátor átvált pozitív kimenetű állapotba. A leírt folyamatot a 6. ábra szemlélteti. Az eredeti nyugalmi

6. ábra

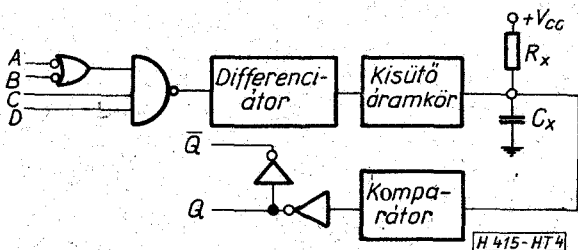

7. ábra

állapotot visszaállító áramkör az ábrán nincs feltüntetve. Az ábrán a C_x feltöltésében részt vevő elemek vastagon vannak kihúzva.

Ebben a körben a zajfeszültséget a rezisztív elemek hozzák létre, melyről részletesebben a későbbiekben lesz szó. A töltőáramkörben keletkező zajfeszültség a 6. ábrán bemutatott exponenciálisan felfutó jelre szuperponálódik, melynek az a következménye, hogy a komparálási szintet jelképező egyenest nem egy adott időben metszi át, így a kimeneten az impulzus szélessége jitteres lesz, lásd a 7. ábrát.

A (7) összefüggésben látható, hogy a demodulált kimenőjel az impulzusszélességgel lineárisan változik, így a jelen kívül zajfeszültség is keletkezik. Az alábbi levezetésnél egy egyszerűsítő közelítést alkalmazunk, azaz az exponenciális görbének és a komparálási szintnek a metszéspontjánál nem az exponenciális görbével, hanem annak érintőjével számolunk. Ez

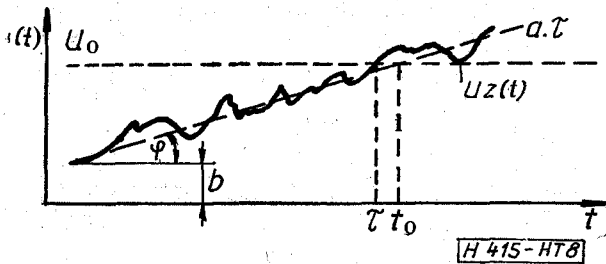
4. ábra

a közelítés megengedhető, mert a zajfeszültség több nagyságrenddel kisebb az exponenciális görbe csúcs-tól-csúcsig mért feszültség szintjéhez képest.

A 8. ábrán csak a görbe iránytangense van felvéve, az ábrából az alábbi összefüggések írhatók fel:

$$U = U_z(t) + a \cdot \tau + b, \quad (9)$$

ahol $\operatorname{tg} \varphi = a = \frac{dU}{dt}$.

8. ábra

$U_z(t)$ Normális eloszlású zérus várható értékű zajfeszültség.

A rendszer akkor billen át, ha $U = U_0$, ahol U_0 a komparálási szint.

$$U_0 = U_z(t) + a \cdot \tau + b \quad (10)$$

melyből

$$= \frac{U'_0 - U_z(t)}{a}; \quad U'_0 = U_0 - b, \quad (11)$$

ahol τ Gauss eloszlású véletlen változó függvény, melynek várható értéke:

$$E\{\tau\} = \frac{U'_0}{a} = t_0, \quad (12)$$

mivel $E\{U_z(t)\} = 0, \quad (13)$

ahol az $E\{\}$ a várható érték szimbóluma. szórása:

$$\begin{aligned} E\{[t - E(t)]^2\} &= \sigma_z^2 = E\{t^2\} - E^2(\tau) = \\ &= E\left\{ \frac{U_0'^2}{a^2} - \frac{2U_0' \cdot U_z(t)}{a^2} + \frac{U_z^2(t)}{a^2} - \frac{t_0'^2}{a^2} \right\} = \\ &= E\left\{ \frac{U_z^2(t)}{a^2} \right\}, \end{aligned} \quad (14)$$

ahol a (13) feltételt ismét alkalmaztuk. Így

$$\sigma_\tau = \frac{\sigma_z}{a}, \quad (15)$$

ahol a_z az $U_z(t)$ szórása, azaz az áramkörben keletkező zajfeszültség effektív értéke. A teljesség kedvéért az impulzus szélesség sűrűség függvénye is felírható:

$$f(\tau) = \frac{a}{\sqrt{2\pi} \cdot \sigma_z} \cdot \exp \frac{-a^2(\tau - t_0)^2}{2 \cdot \sigma_z^2}. \quad (16)$$

A demodulátor kimenetén levő effektív zajfeszültség az előbbieket alapján felírható:

$$U_{z \text{ eff}} = \frac{A \cdot \sigma_z}{T} = A \cdot f \cdot a_z. \quad (17)$$

4. A demodulátor jel-zaj viszonyának számítása

A jel-zaj viszonyt, mint a csúcslokethez tartozó demodulált jel effektív értékének és a kimeneten megjelenő zaj effektív értékének a hányadosát írhatjuk fel:

$$\frac{\text{jel}}{\text{zaj}} = \frac{\frac{\Delta U'_m}{\sqrt{2}}}{\Delta U_{z \text{ eff}}} = \frac{\Delta f \cdot t_0 \cdot \frac{A}{\sqrt{2}}}{A \cdot \sigma_z \cdot f} = \frac{1}{\sqrt{2}} \cdot \frac{\Delta f}{f} \cdot \frac{t_0}{\sigma_z} \quad (18)$$

(15)-öt behelyettesítve (18)-ba:

$$\frac{\text{jel}}{\text{zaj}} = \frac{a}{\sqrt{2}} \cdot \frac{\Delta f}{f} \cdot \frac{t_0}{a_z}, \quad (19)$$

ahol

$$\sigma_z = \sqrt{E\{U_z^2(t)\}}.$$

Ez az összefüggés csak az impulzus szélesség sztohasztikus ingadozásából adódó jel-zaj viszonyt tartalmazza. Az impulzus magassága is hasonló véletlen ingadozású lehet, mely a (7) értelmében a demodulátor kimenetén zajt okoz. Ezek az amplitúdó ingadozások viszont egyszerűen eltávolíthatók egy megfelelően méretezett vágó áramkörrel.

Az „ a ” paraméter a következők szerint határozható meg: Adjunk U_T amplitúdójú egységugrást a C_x -re. Laplace transzformációval az ismert összefüggést kapjuk:

$$U(t) = U_T(1 - \exp[-t/\tau_0]), \quad (20)$$

ahol

$$\tau_0 = R_x \cdot C_x \quad (21)$$

$$\frac{dU(t)}{dt} = [\exp(-t/\tau_0)] \cdot \frac{U_T}{t_0}. \quad (22)$$

A (20)-ból $\exp(-t/\tau_0)$ -at kifejezve és (22)-be behelyettesítve:

$$a = \frac{dU}{dt} = \left(1 - \frac{U(t)}{U_T}\right) \cdot \frac{U_T}{\tau_0}, \quad (23)$$

ahol

$$U_T = V_{cc} - U_{CE}(Q8) - U_{D5}. \quad (24)$$

$U_z(t)$ zajfeszültség numerikus számításához vizsgáljuk meg az 5. ábra vastagon kihúzott részletét, mely a töltő áramkört mutatja. A töltés folyamatában az R_x , Q_8 és D_5 elemek vesznek részt, melyek között az R_x zaja a domináló.

Mind az integrált áramkörbe beépített, mind a kívülről csatlakoztatott ellenállás két különböző típusú, egymással csak igen kis tartományban koreliált zajt termelnek. Az első típusú zaj az elektronok hőmozgásának a következménye az ún. Johnson-zaj. Ez egyenletes frekvenciaspektrummal rendelkezik igen magas frekvenciákig. A második típusú zaj az ún. áram-zaj, melynek frekvenciaspektruma nem egyenletes, ez a flicker vagy $1/f$ zaj, melynek értékét adott típusú és értékű ellenállásokra a katalógusok adják meg [6].

Így az ellenálláson keletkező zajfeszültség:

$$E\{U_z^2\} = 4kTR_x \cdot B_{\text{eff}} + E\{U_T^2\}, \quad (25)$$

ahol

$$k = 1.38 \cdot 10^{-23} \text{ W}^\circ\text{C},$$

T az abszolút hőmérséklet K° -ban,

B_{eff} az effektív zajsáv szélesség.

Megjegyzendő, hogy a katalógusok $E\{U_T^2\}$ -et $\mu\text{V}/\text{V}$ értékben adják meg [6], ami azt mutatja, hogy hány mikrovolt effektív zajfeszültség keletkezik 1 kHz sáv szélességben 1 kHz közepes frekvencia környezetében, ha 1V feszültséget adunk az ellenállás sarkaira. B_{eff} számításánál elvileg az egész rendszer hálózatfüggvényével kellene számolnunk, de az esetek többségében elegendő a demodulátor utáni aluláteresztő szűrő effektív zajsáv szélességét figyelembe venni.

$E\{U_T^2\}$ számításánál nem szabad elfelejtenünk a frekvenciaspektrum 1/f szerinti eloszlásáról, melynél az alábbiak szerint kell eljárni:

$$E\{U_T^2\} = \int_{f_1}^{f_2} S(f) \cdot |H(f)|^2 df, \quad (26)$$

ahol

$$S(f) = S_c \cdot \frac{f_c}{f} \quad \text{egyoldalas teljesítmény} \quad (27)$$

sűrűség spektrum,

S_c a thermikus zaj teljesítménysűrűsége,

$H(f)$ a hálózatfüggvény.

S_c és f_c kapcsolatát lásd a 9. ábrán.

A (27) összefüggés csak $f_2 < f_c$ tartományban érvényes, ahol nem kell a korellációt sem figyelembe venni. A Q_3 és D_5 elemek zaja egyszerre tárgyalható, mert mindkét elem nyitott p-n átmenetként működik. A zajáram négyzete egy p-n átmenetre

$$I_z^2 = [4kTG - 2qI] \cdot B_{\text{eff}}, \quad (28)$$

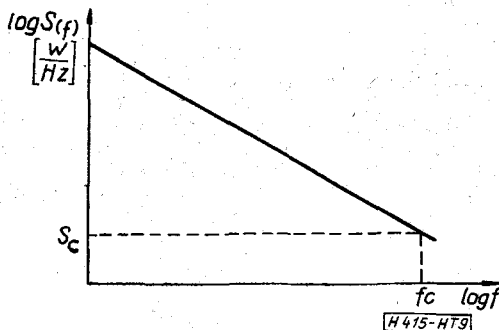
ahol

G a dióda konduktanciája,

$$q = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ A/s},$$

I a diódán átfolyó áram A -ben.

A részletes számítások azt mutatják, hogy a nyitott p-n átmenet sarkain a zajfeszültség igen kicsiny még akkor is, ha az 1/f összetevőt is figyelembe vesszük, ugyanis a (28) szerinti zajáram csak néhányszor 10Ω ellenálláson folyik át, így az azon keletkező zajfeszültség gyakorlatilag elhanyagolható.

9. ábra

5. Alkalmazási példa

Számítsuk ki az alábbi adatokkal rendelkező RC deemphasis szűrővel ellátott impulzusszámláló demodulátor jel-zaj viszonyát:

Vivőfrekvencia	500 kHz
Frekvencialöklet	50 kHz
Deemphasis időállandó	50 μsec .

$$C_x = 82 \text{ pF}; \quad R_x = 10 \text{ k}\Omega; \quad V_{cc} = 5 \text{ V}$$

Alkalmazott integrált áramkör SN 74121 N

A kimeneti jel-zaj viszonyhoz ki kell számítani a (9) szerint definiált „a” paramétert, melynek számításához ismerni kell a multivibrátor belső komparálási szintjének a telepfeszültséghez való viszonyát. (23)-ból kifejezve:

$$\frac{U(t)}{U_T} = 1 - e^{-t/\tau_0}$$

$$\tau_0 = R_x \cdot C_x = 10^4 \cdot 8,2 \cdot 10^{-11} = 8,2 \cdot 10^{-7}$$

$$t_0 = R_x \cdot C_x \cdot \ln 2 = 8,2 \cdot 10^{-7} \cdot \ln 2 = 5,7 \cdot 10^{-7}$$

$$\frac{U(t)}{U_T} = 0,5,$$

mivel

$$U_T = V_{cc} - U_{cc}(Q_3) - U_{(D5)}$$

$$U_{CE}(Q_3) \approx U_{(D_5)} \approx 0,6 \text{ V}$$

$$U_T = 5 - 1,2 = 3,8 \text{ V}$$

$$a = \frac{dU}{dt} = \left(1 - \frac{U(t)}{U_T}\right) \cdot \frac{U_T}{\tau_0} = 0,5 \cdot \frac{3,8}{8,2 \cdot 10^{-7}} = 2,3 \cdot 10^6$$

A billenési szint:

$$U(t) = U_T \cdot 0,5 = 0,5 \cdot 3,8 = 1,9 \text{ V}$$

Az ellenálláskatalógus (Remix) R 512 típusú kis zajú ellenállásra 10Ω -os értéknél, kisebb mint $1 \mu\text{V}$ effektív zajt garatál, ha az ellenállás sarkain 1 V feszültség van az IEC szerinti sáv szélességnél.

Esetünkben a billenési szintnél, azaz $1,9 \text{ V}$ -nál, ha elfogadjuk a fenti $1 \mu\text{V}/\text{V}$ -ot, mint maximális értéket:

$$\sqrt{U_z'^2} = 1,9 \mu\text{V}_{\text{eff}}$$

1 kHz-es sáv szélességben az 1 kHz frekvencia környezetében, 1 Hz-es sáv szélességre átszámítva:

$$\sqrt{U_z''^2} = \sqrt{U_z'^2} \cdot \frac{1}{\sqrt{B}} = \frac{1,9 \mu\text{V}}{\sqrt{1000}} = 0,06 \mu\text{V}/\sqrt{\text{Hz}}.$$

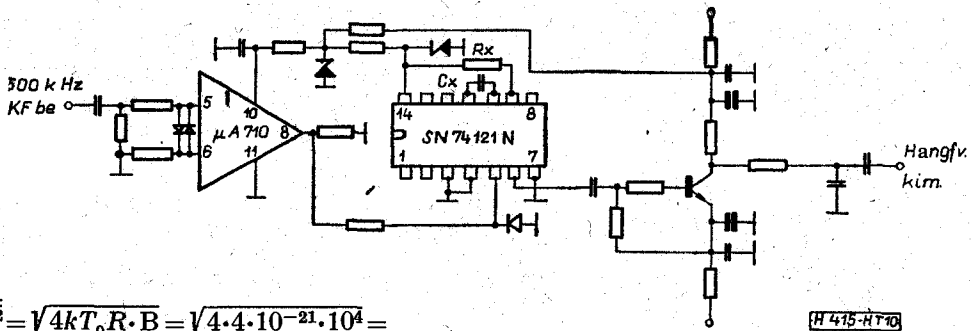
U_z'' -vei az 1 kHz-es pontban felvehetjük a teljesítmény sűrűségértékét:

$$S_{(f=1 \text{ kHz})} = \left[\frac{6 \cdot 10^{-8} \text{ V}^2}{\sqrt{\text{Hz}}} \right]^2 = 3,6 \cdot 10^{-15} \text{ V}^2/\text{Hz}.$$

Ezzel az értékkel szerkeszthetünk egy a 9. ábra szerinti teljesítménysűrűség-görbét úgy, hogy a fenti pontból egy 3 dB/oktáv meredekségű egyenest húzunk 1/f összefüggés értelmében.

Szükségünk van még a thermál-zajszint teljesítménysűrűség értékére is:

$$B = 1 \text{ Hz}; \quad R = 10^4; \quad 4kT_0 = 4 \cdot 10^{-21} \quad (\text{szobahőn})$$

10. ábra

adatokkal:

$$\sqrt{U_z^2} = \sqrt{4kT_0 R \cdot B} = \sqrt{4 \cdot 4 \cdot 10^{-21} \cdot 10^4} = 1,28 \cdot 10^{-8} \text{ V}/\sqrt{\text{Hz}}$$

ezzel

$$S(f)_{\text{th}} = 1,64 \cdot 10^{-16} \text{ V}^2/\text{Hz}$$

Ez definíciószerűen (lásd a 9. ábrát):

$$S(f)_{\text{th}} = S_c$$

Az előbbi 3 dB/oktávós egyenes ezt az S_c teljesítmény sűrűség szintet $f_c = 18 \text{ kHz}$ értéknél metszi.

Mivel az f_c frekvencia a rendszerünk felső határfrekvenciája felett van, jó közelítéssel az $1/f$ szerinti teljesítmény sűrűség spektrummal számolhatunk. A deemphasis RC szűrő miatt a hangfrekvenciás tartományban hálózathatárfüggvényünk nem konstans, így a kimeneten létrejövő zajteljesítmény négyzetátlaga:

$$S(f) = S_c \cdot \frac{f_c}{f}$$

valamint

$$|H(jf)|^2 = \frac{1}{1 + (f/f_a)^2}$$

összefüggéseket felhasználva:

$$\overline{U_z^2} = \int_{f_1}^{f_2} S_c \cdot \frac{f_c}{f} \cdot \frac{1}{1 + (f/f_a)^2} df$$

Ezt integrálva

$$\overline{U_z^2} = \frac{S_c \cdot f_c}{2} \cdot \ln \frac{f^2}{1 + (f/f_a)^2} \Big|_{f_1}^{f_2}$$

$f_1 = 15 \text{ Hz}$ alsó, $f_2 = 20 \text{ kHz}$ felső határfrekvenciával, valamint $f_a = 3,2 \text{ kHz}$ értékkel (ahol f_a az $50 \mu\text{sec}$. RC tag törésponti frekvenciája).

$$\overline{U_z^2} = \frac{1,64 \cdot 10^{-16} \cdot 1,8 \cdot 10^4}{2} \left[\ln \frac{(2 \cdot 10^4)^2}{1 + \left(\frac{2 \cdot 10^4}{3,2 \cdot 10^3}\right)^2} - \ln \frac{15^2}{1 + \left(\frac{15}{3,2 \cdot 10^3}\right)^2} \right] = 1,57 \cdot 10^{-11}$$

$$\sqrt{\overline{U_z^2}} = \sigma_z = 3,95 \mu\text{V}_{\text{eff}}$$

A jel-zaj viszony a demodulátor kimenetén:

$$\frac{\text{jel}}{\text{zaj}} = \frac{a}{\sqrt{2}} \cdot \frac{\Delta F}{f_0} \cdot \frac{t_0}{\sqrt{\overline{U_z^2}}} = \frac{2,3 \cdot 10^6}{\sqrt{2}} \cdot \frac{5 \cdot 10^4}{5 \cdot 10^5} \cdot \frac{5,7 \cdot 10^{-7}}{3,95 \cdot 10^{-6}} = 2,36 \cdot 10^4$$

Jel/zaj = 88 dB. Ez a legrosszabb esetre számított érték.

Egy vágófokozattal kiegészített FM-demodulátort megépítve a mért jel/zaj 94 dB volt.

A fenti 88 dB-es számított érték $1 \mu\text{V}/\text{V}$ -os áramzajú ellenállásra vonatkozik. A valóságban az R 512 ellenállások zaja ennél jobb. A fenti 94 dB egy kis zajú példány méréséből adódott. Más ellenállástípust beépítve a mért zaj 6–8 dB-el rosszabb volt a fenti értéknél. Megjegyzendő, hogy R_x helyére célszerű indukciószegény huzalellenállást alkalmazni, melynek az áramzaja igen csekély.

A megépített demodulátor teljes kapcsolási rajza a 10. ábrán látható, melynél a kimeneti vágófokozat amplitúdózájra optimalizálva van.

A fenti adatok mérése TT 1550 típusú psophométerrel (Elektronika ktsz) történt „Fiat I”, azaz 15 Hz...20 kHz-es tartományban egyenletes átviteli karakterisztikájú belső szűrővel. Súlyozott CCIR átviteli karakterisztika esetén 100 dB feletti érték adódott, mely mérés pontosságát a psophométer saját zaja is korlátozta.

Az egyenletes átvitelű üzemmódban a psophométer kimenetére egy spektrum analízátort csatlakoztatva a zajspektrum $1/f$ jellege igazolható.

A fenti zajmérésekhez a modulálatlan vivőt egy 0,5 MHz-es kristályoszillátor szolgáltatta. A vonatkoztatási jelszint mérésénél egy 0,5 MHz-re transzponált FM szignálgenerátor jele lett felhasználva.

6. Összefoglalás

Jelen cikkben a monostabil multivibrátorral megvalósított FM-detektor belső zajára vonatkozó jel-zaj viszony összefüggést határoztuk meg. A jel-zaj viszony elsősorban a kívülről csatlakoztatott, impulzusszélességet beállító ellenállás zajától függ, melynek alkalmas megválasztásával a kimeneti zajszint alacsony értéken tartható.

IRODALOM

- [1] Dr. Komarik J.: Számláló diszkriminátor méretezése. Magyar Híradástechnika, 1960 október.
- [2] A. H. Seidman: Pulse-Counting Detector for FM Tuners Electronics World, 1967 jan.
- [3] T. S. Gray, R. M. Walker: Design of a Retriggerable IC One-Shot. IEEE Journal of Solid-State Circuits, 1970 aug.
- [4] Dr. Komarik J.: Az impulzusszámlálás elvének alkalmazása FM jel demodulálására. Magyar Híradástechnika, 1961 dec.
- [5] Dr. Ambrózy A.: Elektronikus zajok, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1972.
- [6] IEC recommendation, publication 195, 1965.
- [7] A. Papoulis: Probability, Random Variables, and Stochastic Processes. Mc Graw-Hill Book, 1965.
- [8] V. F. Arnold: FM/AM Modulation Meter, Marconi Instrumentation, 1965. dec.